

У херцеговачком Дабру у селу Милавићима имају три гробна натписа. Један спомиње Богдана *Хашељевића*, а други и трећи браћу Радивоја и Радосава Вукчиће, синове Вукца *Пићевића*.⁷⁷ Богдан се у натпису назива слугом војводе Радича, ваљда Санковића. Пићевићи су она породица у Дабру, којој је припадао Иваниш Пићевић из Дабра, за кога је била удата Владисава, кћи Брајила Тезановића.⁷⁸ Хатељевићима одговара село *Хашељи*, које лежи одмах сјеверно од Милавића, а Пићевићима махала *Пићевићи* у Доњој Трусици, далеко од Милавића за 11 км. на сјеверо-западну страну.

У столачком селу *Бољунима* у опш. Бјеловићима укопан је Богавац *Бољуновић*.⁷⁹

Љубинско село *Влаховићи* има гроб Радосава *Влаховића*.⁸⁰ Лежи на „племенитој баштини.“

На својој племенитој земљи у селу Величанима у Попову сахрањен је Влађ *Галичић*,⁸¹ у близини села *Галичића*. Ту близу у селу Жакову лежи Доброло *Бобан*,⁸² који је, судећи по презимену, поријеклом из *Бобана*, одмах тамо на другој (лијевој) страни Требишњице.

У Радмиловића Дубравама у билећком котару је гроб Вукше *Дубјевића*,⁸³ чијег презимена сјећа село Дубљевићи у Невесињу.

На завршетку бих имао примјетити још нешто. Ја сам код неке властеле наговјестио, да су им презимена евентуално изведена из имена оних села, која су држали као своје породичне баштине. Тај би случај могао бити и чешћи, него што је оно неколико наведених примјера, јер је и по другим земљама у свијету био такав обичај. У Босни су и данас код бегова такви случајеви чести, нарочито када је у питању каква врло разграната породица, па ваља разликовати њене поједине линије. Тако н. пр. једна грана Куленовића зове се Човке по граду Човци, друга Буковаче по селу и граду Буковачи. Тако су разне гране Ченгића по селима, гдје су имале земље и оцаке назване Трешњама, Ратајцима, Хотовцима и Мрежицама. С тога разлога код многих породица остајем у сумњи, ко је коме дао име, село породици или породица селу. Али је изван сваке сумње у сваком случају гдје село и породица имају исто име, да је у том селу или крају била баштина те породице.

Владислав Скарпић.

БЕЛЕШКЕ О ПОРЕКЛУ СТАНОВНИШТВА У СЕВЕРО-ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ

1 *Досељеничке породице у околини Пожеге*. Села у околини Пожеге насељена су, готово сва, највећим делом из Херцеговине и Дробњака и из Полимља и Потарја. Можда тих досељеника има и из ранијега доба, с краја XVIII века. Али их је, ипак, највећи део из времена првог устанка.

Старо становништво у тим крајевима је било аустријским ратовима XVII и XVIII века веома проређено. Оно је листом устајало против Турака и првога аустријског рата као и доцније. Као примере треба навести: 1) 1638. на узимању Ужице у главном су се тукли околни уста-

⁷⁷ Стојановић, Записи, 4770. 4766., 4835 до 4837.

⁷⁸ Mikl., 544.

⁷⁹ Стојановић, Записи, 4863.

⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ Стојановић, Записи 4834., 4889., 4894., 4851.

ници; 2) погибија на коју је спомен сачувао запис летописца: „то жде лето изгибоше Србљи на Голију“, може се односити на погибију само тих истих устаника; 3) сами српски устаници су задржали ужичке Турке да у августу 1737. не надру и не доведу у опасност аустријску војску; 4) у септембру исте године околни устаници су били намештени да се при заузимању Ужица и ужичког града бију с Турцима, па су баш Срби били они, који су остављали градску капију да би омогућили продирање унутра, док је аустријска војска из даљине с топовима очекивала да тај посао Срби сврше; 5) преко зиме 1737 — 1738., док се аустријска војска спокојно одмарала у зимским становима, у овим крајевима се с Турцима тукло 15.000 самих српских устаника; 6) и битку испод брда Смишља више Пожеге, у којој је учествовао Карађорђе у својству аустријског фрајкорца, водили су, опет устаници из тога краја; 7) а кад год се аустријска војска натраг враћала, увек је са собом повлачила становништво овога краја, а које је остало на огњишту, предавано је сечи разјарених Турака.

Тако је становништво у околини Пожеге морало бити врло јако проређено, те је о устанку 1804. настало доста јако засељавање села досељеницима поглавито из Херцеговине и Дробњака.

Неколико ће примери то осведочити.

Шојића има по неколико кућа у Здравчићима, Расној и Пријановићима. Они су досељени из Херцеговине: и данас у Крушчици и Плочнику има породица Шојића. (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 353 и 354).

Циновићи су насељени у Здравчићима, а те исте породице има и сад у Херцеговини. (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 211).

Томићи су врло јако насељени у Здравчићима и још неколиким селима, а има их још и данас доста у Херцеговини (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 274, 291, 313, 316, 322, 364, 374, 375, 380 и 396).

Котарци су насељени одмах и непосредно више Пожеге, у селу Бакионици, а Светозар Томић у својој студији *Дробњаци* (стр. 418 и 441) забележио је: да се тамо, у Дробњацама, и данас, после сто година, у породици дробњачких Котараца, сачувало и одржало предање да су се неки од њихових одселили и настанили у Пожези. Интересантан је случај, да је до пре неколико година у овим Котарцима у Бакионици живео један угледан њихов представник и да је носио име њиховог из Дробњака знаменитог претка *Миштра*. Овај Митар Котарац из Бакионице био је омален растом, сув, хитар, чврст, снажан, оштар али и правичан и поштен човек, који на честита човека није насртао али се ни рђавом с пута није склањао.

Дробњаци су у Глумчу многобројни; и данас, по племену из којег су дошли, носе презиме *Дробњаци*.

Шишовићи потомци војводе Петронија Шише, који се у Гостиницу доселио за време устанка, и данас се тако зову.

Демировићи у Дражиновићима су досељени из Бијења у невесињском котару у Херцеговини, где их и сада има (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 58). Досадање држање наших писаца да је сердару Јовану, који се населио и Дражиновићима, само лични надимак *Демир*, не може се примити за тачно, јер је *Демировић* или скраћено *Демир* његово породично презиме донесено из Херцеговине. Интересантан је још податак што га Дедијер саопштава: да су Демировићи у Бијењу „негдањи велики сточари“, јер и Демировићи у Дражиновићима су се населили испод Маљена баш ради сточарења: и данас они стоку лети изгоне у Маљен а у Дражиновиће их враћају на зимску исхрану. За племенску карак-

теристику Демировића је интересантан и овај неоспорно истинит историски податак, који још није објављен, на име: кад су 1813. Турци понова завладали Србијом, сердар Јован је и даље продужио савршено независно *управљати и судити* у своме крају над којим је био сердар. У његов крај Турци нису смели залазити ни ради каквога посла, нити тражити харач или покушавати да земље почитлуче. Може се рећи да је од пропасти 1813. до обновљења Србије 1815. свега једна оаза била слободна и самостална: то је сердарство Демирово. То, што је свој крај и у то време одржао слободним и самосталним и што је сам био независан, занело је сердара Демира да се и после обновљене Србије не само осећа самосталним и независним у своме крају, већ и да ту своју самосталност и независност и практички примењује. То је, опет, дало повода кнезу Милошу да му одређује комисије, да га апси и да га, најзад, лиши сваке власти и свакога звања.

Граовци и *Граовићи* насељени су у Табановићима а досељени су из Херцеговине, где их и сад има у 8 села. (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 210, 215, 220, 225, 228, 247, 316 и 358).

Маслаћи у Папратишту су досељени такође из Херцеговине, где их и сад има у Аладинићима и Доњем Храсну (Ј. Дедијер: *Херцеговина*, стр. 269 и 297). Од ових Маслаћа у Папратишту је онај Радован Маслаћ, кнез Карадага, што је 1815. с осталим кнезовима тога краја био од Турака заточен у граду ужичкоме (*Гласник Друштва Српске Словесности*, X, 320. — Сима Милутиновић Сарајлија: *Историја Србије*, 316) и Стеван Маслаћ, што га је кнез Милош поставио за кнеза у једној од кнежина нахије рудничке (Вук Стев. Караџић: *Скупљени историски и етнографски саиси* књига прва, стр. 191).

Кратовци, којих има неколико кућа у Гугљу, досељени су из Кратова више манастира Бање на Лиму.

2. Уз *Мемоаре* *проше Машеје Ненадовића* (Београд, 1867. стр. 352.) штампано је писмо Јована Обреновића што га је 12 јуна 1815. из Лужнице писао Сими Ненадовићу за барут. Он шаље да му га донесу *Драгушин* из Каленића, *Радиша* и *Стоић*, *Радован* из Добриња.

Лужница је река што утиче у Скрапез. По њој се *Лужница* назива и плодно поље кроз које протиче. То је она Лужница која се помиње на јеванђељу у манастиру Никољу (испод Каблара): Сџписа се сја светаа и доуше полезнаа књига глаголџми љевангелџа при рџцџ Лоужници нџсџлд Караноу.

Пошав с устаницима на Ужице Јован се ту, у томе пољу *Лужници*, задржао на одморку и одатле за барут поручивао.

Који су ови устаници што их је за барут послао? Осем њихових имена (без презимена) и места одакле су, у писму ничега одређенијег нема. При свем том, довијањем, које није баш што и нагађање, могло би се ипак нешто нагласити што би послужило као путоказ онеме који би дотична села испитивао, па би, ако ова довијања утврди, могао у распитивању и даље отићи, те из сачуваних народних успомена сазнати који много важнији податак за осветлење ондашњих догађаја и људи. А та су довијања ова.

У Каленићима данас има неколико кућа *Драгушиновића*. Није немогуће да су то потомци онога *Драгушина* из писма Јована Обреновића.

У Табановићима (а то је на самој граници села Добриња) има данас *Максића* и *Перишића*, који су се до пре 30—40 година презивали *Радишићи*. Можда су они потомци онога *Радише*.

У Добрињи Доњој има неколико кућа *Штојића*. Није немогуће да су ови Стојићи од онога *Штоића*, што је за барут слат.

Најзад, у засеоку Жудовини, која је сад уз село Честобродицу, али која је *природни наставак Д. Добриње* има неколико кућа породице *Радовановића*. Сасвим је вероватно да су ови Радовановићи потомци онога *Радована из Добриња*.

3. У *Скупљеним историским и етнографским списима Вука Стеф. Караџића* (књига прва, Београд, 1898) на стр. 133. стоји: „Арсеније Ломо родио се у *Гојној Гори* а у Драгољу се настанио од Њемачкога рата.“

Гојна Гора је сад у пожешком срезу округа ужичког; у оно доба је она припадала Карадагу, црногорској нахији.

Она је, по своме положају, за војевање и устаничко кретање била врло важна тачка: ко је њу имао у рукама, тај је у ствари држао путеве и за ужичку и за рудничку нахију и добијао изгледе за успешне подхвате и са релативно мањом снагом; а како је била обрасла гором и везивала се непосредно с Маљеном и његовим огранцима с једне а с друге стране с огранцима рудничких планина, то је била као поручена за кретање устаничких чета и мањих устаничких група. А и последњег аустриског рата вођеног противу Турака при крају XVIII века (као и оних ранијих), тај је крај дао велики број устаника: изгледа да се тада све листом било дигло на оружје. Кад су аустриске трупе напуштале ратиште оне су становништво повлачиле за собом. А оно се за аустриском војском морало повлачити, јер се устанком било компромитовало и упорним борбама, у којима је више учествовало него ли аустријска војска, тешко замерило Турцима. И Лома је, извесно, био још тада у устанку, па се и он морао повлачити. Али није отишао с аустриском војском: пошто се одмакао мало од места и околине у којој је познат, он се задржо у Драгољу, у коме није дуго чекао да се појави *самосталан народни устанак*. Учешће његово у овоме народном устанку, углед његов и важна улога која му је одмах додељена дају веровати да је он већ у ономе „Њемачком рату“, у Кочиној Крајини био ваљан усташ.

4. *Кочине Крајине* је сав крај око Маљена скочио на Турке. Али је народ, зато, не само страдао у биткама, које је сам издржавао, него још горе пропао кад је аустријска војска напуштала Србију. Прота Матеја Ненадовић је у *Гласнику Друштва Српске Словесности* (II, 228) дао о томе ову врло карактеристичну забелешку: „Говори се кад је Турчин узео Ужице, да је казао: ко је Србин на страну, а ко је Немац на (другу) страну! и тако кад се одвоише Срби, он и' исече, а Немце пушти“.

У тој крајини су се истаки, поред осталих Срба, још и ови из околине и подножја Маљена:

1) *Аћим капешан Продановић рођењем од града Ужица у шанцу Осеченици*.

Од којих је Продановића овај Аћим — тешко је знати, кад у запису кроничареву нема ничега ближег и одређенијег.

Интересна је само ствар, да су у аустријској војски Продановићи честа појава, и да је један од њих, генерал Продановић од Ужица, и једну битку над Французима добио. Пре 30 година један књижевни лист истицао је да су ови Продановићи из Поникавице (или из Каменице). То је село близу Ужица, али у томе селу се за Продановиће ништа не

зна. Можда и због тога, што су се и у томе селу, зато што је сасвим близу Ужица, пре 100 и више година извршиле основне промене у становништву. Негда је тамо било 50—60 дућана. (*Гласник Друштва Српске Словесности*, X, 320), данас ни један мештанин о томе ништа не зна. — Како су и аустриских ратова а и за време наших устанака вођене око Ужица љуте борбе, није невероватно да је сваке победе турске становништво Поникавице листом морало бежати, да се опет после засељава новим досељеницима, који о одбеглим старим становницима ништа нису могли знати. Извесно је, у једној од таквих прилика, и породица *Продановића* избегла, а неки се из ње одлучили и на војнички позив у аустриској војсци.

Такав је исти случај и с Каменицом селом до Поникавице: и то је село делило *исту* судбину, те се и ту о *Продановићима* ништа не зна.

Међутим, у Каменици под Маљеном има и данас породица *Продановићи*. Да ли је она та од које је овај Аћим, капетан *Продановић* или није — имало би се тек испитати.

У Тучкову има неколико кућа *Продановића*. Али су они то презиме добили по своме претку *Продану*, који је имао активног удела у нашим устанцима и који је на Љубићу показао изванредну храброст. Он је доживео дубоку старост (преко 100 година), те је при установљењу *Таковског Крста* добио га као учесник у *Таковском Устанку*. Потомци и данас чувају тај крст и диплому коју је *Продан* добио.

2) *Вилип капетан Обућина Прђанац родом рудничанин, Турком страшан на крајини.*

Ова је породица сад извесно под другим презименом А у *Прањане* су *Обућине*, изгледа, досељење из *Дрежника* (округ ужички) на исти начин и истим поводом као што се *Арсеније Ломо* из Г. *Горе* населио у *Драгољ*, само раније од *Арсенијеве* селидбе. У *Дрежнику* и данас има неколико кућа *Обућина*, од којих је и *Милан Обућина Петровић*, директор фабрике дувана.

Обућина има и у *Босанској Крајини* и *Лици*, а тако исто и место *Дрежник*, око којег су се били бојеви.¹ Није немогуће да је овај ужички *Дрежник* засељен отуд, па су му досељеници, извесно, и име дали спомињући се онога *Дрежника* из којег су се доселили. Још је интересантан факат: да је над ужичким *Дрежником* брдо *Градина*, на коме су биле развалине од некаквога старог града.

Интересно је још поменути, да је војводи *Шкоју Тодоровићу* 4. децембра 1813. у *Митровици* оверио сертификат аустријски пуковник *Обућина*!

¹ Вук Стеф. Караџић: *Српске Народне Пјесме*, VIII. стр. 150, 151 и 154.:

У *Дрежнику* на крајини граду.

Дај ми кључе од *Дрежника* града,
Да не рушим ја *Дрежника* града.

Ако данас не узмемо града,
Баш *Дрежника* на крајини града,
Когано су освојили Нјемци.

Сложно ћемо ударити на њ,
Тко вирује Бога и тројицу
И *Петљанци* *Мухамеда* свеца.

3. Марко Синђелић обор ламнаџи родом из Вишеграда погибе у Забучју.

Синђелића има у Папратишту (срез пожешки, округ ужички), али би требало тек распитати да ли су се они доселили из Вишеграда (а није сасвим немогуће да су однекуд с тога краја) и да ли су од истог корена од којег је овај Марко.

Забучје, на коме је Марко погинуо, брдо је код Ужица, с десне стране реке Ђетиње и према граду. Српски устаници *сами* су с те стране тукли Турке у *граду*, док је аустријска војска на далеком одстојању из топова пуцала.

4. Јоан Косанић обор ламнаџи родом Тометинац стражан Турком.

Као и Гојна Гора, тако је и *Тометино Поље* врло погодно за устаничке чете, јер је испод самог Маљена и у згодном положају да се на све стране могу чинити прелази. О *Косанићима* би се тек требало распитати, еда би се што сазнало.

Драгиша Лапчевић.

О ПОРЕКЛУ СТАНОВНИШТВА ТУЗЛАНСКЕ ОБЛАСТИ

— БЕЛЕШКЕ —

1904. настанио сам се као лекар у Тузли и почео се узгред бавити проучавањем краја и народа пошто сам претходно проучио Антропо-географске Проблеме. Они су ми за све време били упуство у томе раду. Бележих што сам видео, чуо и читао од вредности о оним пределима, а путовао сам лекарским послом по области веома често и целу је обишао неколико пута. Прошлого сам лета пробавио три месеца по селима у седам срезова ревидирајући ове белешке. На хартију сам бацио само чињенице, али немам смелости да из њих извучем закључке, јер ми за тај посао недостаје потребна спрема.

I.

Тузланска Област лежи између Дрине, Саве и Босне, а с југа је затворена Романијом и варешким горама. Површина јој је 8618 км², а број становника је 1921. изнео 414.913 душа.¹⁾

Област је била насељена и у преисториско доба, а за то су сведок гомиле нађене на Гласинцу које се простиру до Власеница, Кладња и Сребрнице, сем тога је у срезовима брчанском, зворничком и маглајском обретоно трагова из доба неолитскога, бронзаног и бакреног.²⁾ За Римљана је тузланска Посавина припадала Панонији, а јужно од Мајевнице Провинцији Далмацији. Градина код Сребрнице се звала *Domavia*, и у њу је водио друм од Солина на Јадрану преко данашњег Сарајева. Ту су Римљани, као касније и Дубровчани, експлоатисали сребрне руднике.³⁾ Подфирогенит⁴⁾ спомиње град *Salines* у пределу Спрече, а у титулама босанских банова и краљева помиње се и крај око сланих извора *Сол*, сада турски Тузла. И данас још има стараца по околним селима који употребљавају старо име („идем у Соле“ — „био у Солама“).

По Јиречку⁵⁾ је тај крај за време Порфирогенитово био заједно са Рашком, а од половине XII века је Тузланска Област постала, у главном, саставни део босанске државе. Са Србијом је, како вели И. Руварац,⁶⁾ била још под Драгутином Немањићем, Високим Стеваном, Ђурђем Смедеревцем и његовим синовима. Из листине Степана Томаша